

Yazar Ayhan Erkmen'in Esmer dergisi için yaptığı söyleşi. 2006.

Ayhan Erkmen:

Kendinizi tanıtır mısınız?

Hejar Şamil:

Kendini tanımakta hep zorluk çekenlerin kendilerini tanıtmaları zor bir olay. İnsanlar kendisini tanıtmayı ilk başta ismini ifade etmek olarak kabullenmiştir. Sonra soy ismi, yaşantıları anlatılır... "Kitabi Dedem Korkut" destanının tanıklığına inanırsak, bin yıl önceleri Türk boylarında insanlara delikanlılık yaşına eriştikten sonra edindiği özelliklere ve yeteneklerine göre bir isim takarlarmış. Yani insanlar günümüzdeki gibi anne babalarının verdikleri isimlerle değil, kazandıkları isimlerle tanınırlarmış. Bu çok ilgi çekici bir kültür. Babamın bana taktığı isim Hejar'dır. Bu isme bir anlam kazandırabildim mi bu yaşa kadar? Yer yer bunu düşünüyorum. Ben ismime yakışır mıyım, ismim bana yakışıyor mu? Can alıcı sorular bunlar. Kendini tanıma ve tanıtmaya, uzun bir tartışma konusudur... Yanıtım mütevazı sayılmayabilir, ama bayağı olmadığına inanıyorum. Söylediklerimi kendimi tanıtmak çabası olarak algılırsanız, sevinirim.

Ayhan Erkmen:

Teker teker kelimelere yüklenmiş simgesel tanıtlara itibar etmiyorsunuz anlaşılır. İnsanlar düşünceleri ve fiili olarak yaptıkları ile tanımlana ve tanıtılabilir demeye getiriyorsunuz?

Hejar Şamil:

Teşekkür ederim, aynen öyle.

Ayhan Erkmen:

Ne yaptınız, ne yapıyorsunuz? Böyle soralım o zaman?

Hejar Şamil:

Viktor Hugo, bir ülkeden diğerine geçerken gümrük memuru sormuş: “Geçiminizi ne ile sağlıyorsunuz?” “Kalemimle” diye yanıt vermiş büyük yazar. Bu yanıtın akabinde memur, kayıt belgesinde “Viktor Hugo, kalem tüccarı” diye yazmış. Kuşkusuz, bunu mukayese anlamında değil, çağırışım yaptığı için dile getirdim.

İlk okuldan saçlarımda beyazlar belirene kadar şiir yazdım. Şiir yazmaktan başka bir iş yapabileceğime inanamıyordum önceleri. Yüz yıllar boyu süren mülteciliğin ağırlığı altında ezilmiş ve Azerilere asimle olmuş bir ailenin çocuğuydum. Yüzümü görmeden şiirlerime aşık olan Azeri kızların yazdıkları mektupların etkisinden kurtulmadan “Kürdistan diyip ağladım” başlığı altında kaleme aldığım şiirlerin sayısı yüze ulaşmıştı. İç içeydi her şey. Sovyetler Birliği çöktü çökecekti. Baku kentinde Ehmedê Hepo, Şamil Esgerov, Baxış Hüseyinov, Adilê Cemalın büyük emeğiyle yayınladığımız “Dengê Kürd” gazetesinin ilk sayısını bastığımızda bir birimize sayılıp ağlamıştık. Hayatım değişmişti. Bir de gözümü açıp gördüm ki, dostum, arkadaşım, can sırdaşım Kamiz Şeddadî (Cebrayılov) ile birlikte Azerbaycan bölgelerini dolaşıp kurmak istediğimiz “Kürt-Azeri eşitlik partisi”nin resmi kaydı için imza topluyorum. 1992’de PKK’li arkadaşlar bölgeye geldiler. “Bağımsız, birleşik Kürdistan” diyorlardı. Bir an bile duraksamadan elimi uzattım. Bu Kürdistani oluşumla fiili birlikteliğim 2005 yılına kadar sürdü. Manevi bağlılığım devam ediyor; sevgili dostlarım, can arkadaşlarım var bu oluşum içerisinde. Son yıllarda beyaz kağıtların arkadaşlığına sığınmışım. Tereddütsüz, kaprissiz her fikrimi ve duygumu bağrına basmağa hazırdır ağ kağıtlar. Beni nece varsam, öylece kabul eder, en hayadan uzak fikrimin ağırlığını bele taşırlar.

Ayhan Erkmen:

Sizinle tanışlığımız, geçen yıl İstanbul’da yayınlanan “Gülнар ve Öcalan. Öcalan’ın Moskova Günleri” ve “Diaspora Kürtleri” kitaplarınızla başlamıştı. Özellikle “Gülнар ve Öcalan” kitabınızı etkileyici bulmuştum.

Hejar Şamil:

“Gülнар ve Öcalan”ı 2004’te dağda yazmış, yayın izni verilmesi için partinin en yetkili şahsının masasının üzerine bırakmıştım. Bir çok arkadaşım bunu “çılgınlık” olarak değerlendirmiş, “zorlanırsın, tutuklanırsın, başın ağrır” diye uyarılar yapmıştı. İçerisinde militan yapı tarafından kolay hazmedilemeyecek eleştiriler de bulunan kitaptan dolayı tutuklanmadım, ancak yayın izni de çıkmadı. Sonradan kitabı yayınlamak için Türkiye’deki bir çok yayınevine başvurduğum; Kürt yayınevlerini kastediyorum. Anti-Kürtlük psikolojik vakasından eziyet çeken Türklerin ve onların tüm kurum ve kuruluşlarının bu hastalıktan kurtulması uzun sürecek. Sanırım, salt övgü ve salt yergi kitabı olmadığı için Kürtler arasında yayıncı bulmakta zorlandım. Kürtlerin de böyle bir hastalığı var; olay ve olguları siyah ve beyaz görmeye alıştırdılar.

Bir gün “Peri” yayınevinin sahibi ve editörü sevgili Ahmet Önal’dan mektup aldım. “Kitabın çok ilginç, yayınlayacağım” diye yazıyordu. Ve noktasına, virgülüne dokunmadan yayınladı; şartımız da buydu. Kitap ışık yüzü gördükten sonra gerek katı PKK’lilerden, gerekse de katı PKK karşıtlarından onlarca teşekkür mektubu aldım. Bunu kendi açımdan siyah ve beyaza tutkunluktan yavaş yavaş kurtulduğumuzun işaretleri olarak değerlendiriyorum.

Ayhan Erkmen:

Kitabın sunuşunda yaşmıştınız zaten: “Kitabın kurgusu hakkında birbirine kökten zıt düşünce beyan eden dostlarıma şunu itiraf etmek durumundayım: Bazı kesimlerin kabul edebileceği bir kitap değil, herkesin istediği gibi yorumlayabileceği bir kitap yazmak istedim”. Siyasi görüşlerine rağmen, çeşitli çevrelerin kabullenmesi açısından amacınıza ulaştığınızı mı ima ediyorsunuz?

Hejar Şamil:

İdeolojik temayülleri sanatsal ve ulusal bakış açısının önüne dikmeyen okurun bireysel yargısı, halkımızın ulaştığı düzeyi göstermektedir. Bu sevindiricidir.

Ayhan Erkmen:

“Herkesin istediği gibi yorumlayabilmesi”, herkesin kabullenmesi anlamına gelmemektedir. Okur istediği gibi yorumlar, ama kabullenmez.

Hejar Şamil:

Sorun değil. İsteddiği gibi yorumlayabilme fırsatının sunulması, okura saygının bir gereğidir, kanımca. Ona bu fırsatı vermek gerekir. Müsaadenizle, sorunuzun çerçevesi dışına çıkmak istiyorum. Bilimsel eserler dışında okuduğumuz tüm diğer kitapları kafamızda canlandırırırsak, çoğunun bilgi sunmak kadar hüküm veren, yönlendiren, propaganda içerikli ve ideolojik damgalı olduğunu görürüz. Bakın, salt ideolojik bakış açılarıyla toplumsal gruplara dönük yazılan eserler, ne kadar ustalıklarla kaleme alınır alınsın, marjinallikten kurtulma şansına sahip değildir. Rus edebiyatı tarihine göz atalım. Güçlü kalemler Mayakovski ve Gorki’yi Sovyetler Birliği sınırları içerisinde ve dışında milyonlar okudu. Fakat bu yazarların tek bir eseri bile geniş anlamda dünya edebiyatı tarihinde yer edinemedi. Hitap ettikleri kesimler marjinalleştikçe, eserleri de marjinalleşti. Şuan Rusya’da Gorki’yi ve Mayakovski’yi kimse okumuyor. Fakat ideolojiler üstünde durmayı başarmış Dostoyevskiy ve Tolstoy’un eserleri hâla Rusya’da ve dünyanın diğer ülkelerinde rağbet görmeye devam ediyor.

Halkımızın kendi içerisinde kamplaşması olayından hep rahatsızlık duyanlardan oldum. Devletsiz Kürtlerin son 50 yıllık tarihinde ideolojik askeri oluşumlar, devlet içerisinde devlet gibi davranmıştır. Bu, zorunluluktan kaynaklanmıştır. Ve her parti-devletin ulusal bakış açısı ile her zaman örtüşmeyen ideolojik bakış açısı ve siyasal eğilimleri kamplaşmaya hizmet etmiştir. Kürdistan’ın önde gelen siyasal oluşumlarının (örneğin, Komale, İran PDK, Irak PDK, YNK, PKK, PSK) tarihini anlatan kitaplara bir göz atın. Şöyle bir gerçekle karşılaşacaksınız: Her partinin kendi şehidi vardır, fakat bu kitaplar size, değim yerindeyse “ulusal bir şehitle” buluşma fırsatı sağlamayacaktır. Oysa, Kürdistan’ın en yiğit evlatları bu partilerin çatısı altında Kürdistan ve ulusal kurtuluş için mücadele vermiş ve şehit düşmüşlerdir. Hepsi ulusal şehitlerdir, ulusun şehitleridir. Hatta PDK-YNK savaşlarında, yada PKK-PDK çatışmalarında toprağa düşenler bile ulusal şehitlerimizdir. Bu kahraman insanlar kendi iradeleri ve istemleri ile değil, ideolojik-siyasal yönlendirmelerle kendi kardeşine silah kaldırmaya zorlanmışlardır. Bütün Kürdistanî ideolojik-siyasal oluşumların yaptıkları kardeş kavgasının özeleştirisini vermesi, bunun için halkımızdan özür dilemesi zamanı gelmiştir. Kürdistan bölge başkanı ve PDK lideri sayın Mesud

Barzani'nin YNK yetkilisi sayın Kosret Resul'un Kurdistan bölge başkan yardımcısı seçilmesi töreninde YNK ile aralarındaki savaştan dolayı halktan özür dilemesi örnek bir yaklaşımdı. Bu yaklaşımın derinleştirilmesi gerekir.

Kürtlerin yarattığı kitaplarının ve tüm sanatsal yapıtlarının en başta ulusal bütünlüğe hizmet perspektifli olması gerektiğine inanıyorum. Böyle bir tarihsel sürçe girdik. Gerçekleri dillendirmek yetmiyor. Diğer yandan, değişik bakış açıları ve ideolojik kaygılar ile kaleme alınan gerçekler çok fazla görecelidir ve çoğu zaman ulusal bütünlüğe zarar veriyor.

Şimdi sizin sorunuza dönelim. Belli kesimlerin kabullenmesi için yazılan eserler veya kimlerin kabullenip kabullenmeyeceği baştan bilinen eserler, sonuç itibarıyla ulusal bütünlüğe hizmet etmediği gibi zamana göğüs germe şansına da sahip değildir. Baştan tepkileri kestirmek, "tepkileri garantilemek" diyelim buna, yazarın başarısı değil, şartlanmışlığından kaynaklanan zayıflığı, yetersizliğidir. Maalesef, ön yargı kadar tedavisi zor bir durumdur bu. Bir bilgin "önyargıları ortadan kaldırmak atomu parçalamaktan zordur" demişti ya, o kadar zordur.

Ayhan Erkmen:

Biraz önce dosyalarınıza baktım. Birden fazla kitap üzerinde çalışıyorsunuz. Birkaç İnternet sitesine yazı yazıyorsunuz. Kürdistan'dan bin kilometrelerle uzak bir memlekette izole bir yaşam sürdürüyorsunuz. Okurlarınız yakın çevrenizde değil. Eleştiri ve beğenileri almadan hâla yazabilmek! Bunu aklım almıyor. Yazarı iten, elektrikleleyen temel bir olgu okurlarla birebir temastır. Diğer yandan burada Kürt kültürel atılımı ve entelektüalizmi için ortam da yoktur.

Hejar Şamil:

Doğru, yaşadığım memlekette kitaplarımı okuyan tek bir kişinin olduğunu sanmıyorum. Başka dillerde konuşuyorlar. Burada yazı bozu işleriyle uğraştığımı bilenlerin sayısı bir elin parmak sayısını geçmez.

Tenha bir insanım. Buna rağmen sürekli toplumsal aktiviteler içerisinde yer aldım. Bu bir çelişki midir? Aktifliğim, yalnızlığıma, yalnızlığım aktifliğime engel değildir ne var ki. Kendimle kavga etmeyi, kendimi övmeği, yermeği öğrendim, sanırım. Friedrich Nietzsche "Yalnız olan kişiyi yalnızlıkta kendisi yiyip bitirir, çoklukta çoklar. Seç bakalım" demişti. Kendim kendime yetiyorum kısacası. Kendimi yiyip bitirmek açısından da bu böyledir.

Ayhan Erkmen:

"Diaspora Kürtleri" kitabınız Sovyet Kürtleri hakkında şimdiye kadar Türkçe ve Kürtçe yayınlanmış en kapsamlı ve içerikli kitap niteliği taşımaktadır.

Hejar Şamil:

Kürdistan'da Diaspora Kürtleri, özellikle Sovyet Kürtleri hakkındaki bilgiler bölük pörçüktür. Bu boşluğu doldurmaya özen gösterdim çalışmaya başlarken. İki aya yazılmış 225 sayfalık araştırma inceleme kitabı kuşkusuz bir sürü eksiklikleri barındırmaktadır. "Beşinci parça" ile ilgili çalışmaları sürdürmekteyim. İki yıl önce başlattığım "Sovyet Kürtleri ansiklopedisi" isimli

kapsamlı kitap üzerinde çalışmalarım devam etmektedir. Ayrıca yıl sonuna kadar Şamil Esgerov'un yarım kalmış "Azerbaycan Kürtleri" kitabını tamamlamak ve A. Bukşpan'ın 1932 yılında Baku kentinde yayınlanmış "Azerbaycan Kürtleri" isimli kaynak nitelikli kitabın Rusça'dan Türkçe'ye tercümesini bitirmek niyetindeyim. Bunların dışında "Kürtler Rus-Sovyet belgelerinde" adı altında bir çalışmam daha var.

Ayhan Erkmen:

Bilgisayarınızdaki "Pirtûkê min" klasöründe başka dosyalar da vardı...

Hejar Şamil:

Evet, başka çalışmalar da var. Eliyê Evdilrehman'ın 1989 yılında Erivan'da Kril Kürt alfabesi ile yayınlanmış Ağrı isyanını konu alan 450 sayfalık "Şer çîyada" romanını Latin alfabesine çevirdim son aylarda. "Gülner ve Öcalan"nın devamı niteliğindeki bir romanla da uğraşıyorum. "Diaspora Kürtleri"nin Rusça varyantını yayına hazırlıyorum.

Ayhan Erkmen:

Kitaplarınızda okurları acılarla yüzleştiriyorsunuz. "Gülner ve Öcalan"da olduğu gibi "Diaspora Kürtleri"nde de acılarımızla buluşuyoruz. Acıları yazmak için acıya tanıklık mi etmek gerekir?

Hejar Şamil:

Tanıklık yetmez. Acıyı dillendirebilmek için tanık olmak şart da değil. Acıyı hissetmek, olgusal çağrışımları yakalamak için her zaman tetikte olmak gerekir.

Bakın, insanlar öfkelerini boşaltmak için ellerini dizlerine indirirler. Bir defasında her iki yumruğumu olan gücümle dizlerime vurmuş ve azacık da olsa rahatlamıştım. Ve o zaman aniden savaşta her iki ayağını kaybetmiş arkadaşlarımı anımsamış, kayıptan aklıma şu mısralar gelmişti:

... Kahirden

dizlerine vuracaktın yumruğunu

gözlerin fırl dolandı

ellerinin boşluğunda...

El sallayacaktın ...

Ayhan Erkmen:

Durun, lütfen, durun! Şiir "ellerinin boşluğunda" kelimeleri ile bitmiştir. Devamını okumayın!..

Hejar Şamil:

Doğru ya! Anlaşılan, söyleşimiz de bitmiştir. Yazılara iyi bir son bulmak, onu başlatmak kadar zordur. O sonu siz buldunuz. Ayrıca, yıllardan sonra bana iyi bir okurla buluşma imkanı yaşattığınız için teşekkür ederim...

12 Kasım 2006. Kurdistan-post